

ՏՐԱԿՏ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍՔՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԻՏՔԱՆ

ԻՆՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ ՈՒՐԵԱԹ 10 ՅՈՒՆԻՍԻ 1849

ԹԻՒ 339

ԿՆԻՔՐԱ ԵՒ ԱՌԻՏՔԱ

Կոստանդնուպոլիս, 7 Յունիսի

Քաղաքականութիւնը մեծ հանգստութեան մէջ է, ամենին նշանակութեան արժանի դիպուած մը չկայ առայժմ: Օտար տէրութեանց վրայ ըլլալը անհնար միշտ անհամբերութիւն կրողներն, մասնաւորապէս Հունգարիայի լուրերուն, որոնք ժամանակէ մը ՚ի վեր ալ աւելի հակասական են ու շատ դժուարութիւն կը նշուին: Վասն զի ճանապարհաւորութիւնը իր անուան զօրքերուն մէջ մասը ՚Իրանի վանի մասն, կը լինի, և ուրիշ խումբեր ալ շատով պիտի հասնին անոնց թիւը աւելցունելու: Աստի ու շանալու չենք իրենց մէկ որոշակի պատերազմական գործողութիւններ լսելու:

Օսմանեան մեծագոր տէրութեան առ հասարակ բոլոր քաղաքներէն եկած քաղաքականութիւն վերաբերեալ լուրերը շատ յաջող են ու ամէն տեղ անոնք որոնք թիւեր կը տրուին, ուստի կառավարութիւնը վստահանալով այս բարեբաղդ կացութեանը աւելի հաստատուն մտքը անդադար կը պատուիրէ բոլոր իրեն հոգաբարձուներուն, որ պէտքի խտութեամբ պահեն արդարութիւնը ու իրաւունքը ու ժողովրդոց օգտին առ հասարակ խնամք տանին:

Օսմանեան տէրութեան մեծ պատիւ է ու յաւերժանական յիշատակութեան արժանի այժմեան կառավարութեան մասնաւորապէս բարձրագոյն տիւր Սեյիտ Կարապետ Սեյիտ փառալին խոհեմ ու իմաստուն քաղաքական գիտութիւնը որով Տաճկաստանը այսպիսի վտանգէ մը ազատ պահէ, վստահ կառավարութիւնը յարմար ժամանակին նոր բարեկարգութիւնը յառաջ բերուաւ, մէկ կողմէ հաստատ մտաւ միւս կողմէն ալ իրեն նախատեսութիւնով շատ դժուարութիւններէ ազատ մնաց, ուստի վեհապառ Կայսրը Ալի-Քան

Վարդը Սեյիտ անշուշտ իրեն կառավարութիւնը անթերի վստահութիւն ունի:

Վրդարեւ զարմացման ու գոլութիւն արժանի է Տաճկաստանի հիմնական երջանիկ կացութիւնը: Շատորում մարդուս բնականաբար աւելի ազդուութիւն կ'ընէ իր հանգստութիւնը ու աւելի կը զգայ իր զուարճութիւնը երբ որ կը լինի իր մէջ մը հեռու եղած քաղաքական փոթորիկներուն որոտմանց ահագին ձայները:

Կայսրական հրամանաւ գաղափարային նախնադաս ընդհանուր կառավարիչ Սեյիտ փառալին մեծ սքըղուն ՚Ին մալ պէջին միջոցով տէրութեան աստիճան տրուեցաւ:

Վասն արտաքին գործոց պաշտօնատարին թղթակցութեանը գրաստան պաշտօնեայ Սեյիտ պէյը, հասարակաց կը թուութեան ընդհանուր խորհրդարանին քարտուղար անուանեցաւ փոխանակ ՚Ին ձայն է ֆէնտիին:

Վարձրագոյն տիւր Սեյիտ փառալին բոլոր իր կառավարիչ ընթացին ՚ի վեր, իրաւոր մարտաբաղդ բնականաբար շատ գոհ վիճակի մէջ են ինչ որ քաղաքական ապահովութիւն օրէ օր կաւելցնէ: Այս մեծ պաշտօնատարը չարագործներուն վայ աւելի արթուն հսկողութիւն բանեցրելու համար, իսկ վերջին թիւը աւելցուց 200 հոգի չար:

Վեհապառ Կայսրը իր մարդասէր բնաւորութեանը նոր ապացոյցներ կուտայ, մտիւ Վ. Վրիսթարի մեծ Վիսթարի արդար ձեռնուռն տուն մը պարգև երկրորդին մէջ: Այս անկեղծ ու պատուաւոր պաշտօնատարը իր յաւերժանական երախտագիտութիւնը ցըցունելու համար իր պարտաւորութեան ապացոյցները տուաւ կայսրական վեհապառութեան:

Կառավարութիւնը կողմէն Վրիսթար երթալու գործակալը անցեալ հինգ շաբթի օրը ճամբայ ելլաւ, աւստրիական շոգենաւով ուր քննէ պիտի

չառանկիւնայի վերաբերեալ գործառնութեց դիւրութիւնները:

Կոստանդնուպոլիս ու Վստիւտարի մէջ երթալու թեկնութեանց ատեն յիշուի շատ անգամ վերտանգներ պատահած են: Վնցեալ չորեքշաբթի օրը իրիկուան դէմ քանի մը ճառանկեր ու քաղաք խաղերէն, որոնք ճամբորդներով լեցուն էին ինչ թիտասի նաւանուտոյցէն ելլելով Ֆրնաքըքի առջև հասած ատենին սաստիկ հողէն այնքան նեղ ինկան որ անտարակոյս կորուսելու վտանգի մէջ էին, թէ որ բարեբաղդաբար այն վայրէն նին մեծ ծովապետը անկից անցնելով չ'օգնէր անոնց, որ իսկոյն հրաման ըրաւ որ բոլոր պատերազմական նաւերէն որ այն տեղերը երկաթի վրայ կայնած են, շատուր թիւփարներով մակոյկներ դան ու օգնութեան հասնին:

Սեյիտ Կարապետ անձամբ ինամ տարաւ ճամբորդներուն մինչև Կոստանդնուպոլիս կողմը ելլելու ու հանկից պատերազմական նաւերուն մակոյկներով ճամբորդները Վստիւտարի ծովապետ հասան անվտանգ, յանապա շնորհակալ ըլլալով Վրիսթար Կարապետին Ալի լեյան փառալին մարդասիրութեան որ այն վտանգաւոր վայրէն անվն ազատեց զիրենք:

Սոսիւ Կորտմանն, Ռոսիոյ խորհրդական ու Օսմանի անկախ անկախ պարտեզին վերակացուն Վարթալի զպատան ու թանգարանին այրելէն ետքը՝ օգնելու պէտքով Կոստանդնուպոլիս կայսրական բժշկական դպրատանը, տէրութեւ բժշկապետ Վարթալ-Շաք է ֆէնտիին ձկներու ու բարացեալ մարմնոց հաւաքում մը ու անոնց վրայ տեղեկութիւն տուող աշխատասիրութեանը հետ պարգև է ըրեր:

Վեհապառ Կայսրը բժշկապետին տուած տեղեկութիւններէն տեսնելով մտիւ Կորտմանին ընծայած հատորները, շատ հաճեցաւ ու ազամանդեայ աղուր գարդ մը պարգևեց անոր:

ԲԱՆԱՍՔՐԱԿԱՆ

Սարգիս Բարդուղիմէոսի Գեղեցիկի

(Շարունակութիւն և վերջ) (1)

Աստի գիտութիւնով հաց ու պատիւ գտնելը իր գրութեանը համաձայն մտքով կրնանք հասկընալ: Ինչո՞ք Բարդուղիմէոսի հաց ու պատիւ գտնելը շատ դիւրու չհասկըցուի: Բարդուղիմէոսի փառքը թէ որ արուեստական կը թուութիւններու կարգ պիտի գընէր նէ՞ առաջնուց իմացընելու էր՝ չիմացուցած ըլլալուն համար սովորական նշանակութեամբ կրնանք առնել, և որովհետեւ միջև հիմա բարդ վարքը հաց գտնելու միջոցներուն կարգը գնող չկայ, ասոր Բարդուղիմէոսի հաց ու պատիւ կը գտնէ ըսելով անսովոր բացատրութիւն մըն է: Վէն մարդ բարդ վարքը երջանկութեան հասնելու միջոց բռնած է, ասոր ըսածին նայինք նէ՞ բարդ վարքը անոր համար աղէկ և ընդունելի բան մը բռնել է, որ հաց ու պատիւ գտնելու միջոց և գործիք մըն են, ըսել է որ՝ զգայական բաղձանքը յագեցընելու գործիք և միջոց ըլլալէն կառնուի կոր բարդ վարքին պիտանութիւնը, և երբ որ բարդ վարք ունեցող մարդ մը աւուր հացի կարօտ և անպատիւ տեսնուի նէ՞ որ ասանկեր ալ շատ կան, ասոնց համար ե՞նչ ըսելու է: Այս ըսածնիս Վարդապետին ըսածէն ելած առաջին անտեղութիւնն է:

Կրկնորդ անտեղութիւնը այն է որ՝ բարդ վարքով հաց ու պատիւ գտնելը քաղաքականութեան մէջ առաջ երթալու ճամբայ մը կը ցըցընէ: Ա-

ս անց կրօնական կը թուութեան եղած բարդ վարքը մեկը կը կարծէ ինչ որ նոյն իսկ քաղաքականութիւն է, ասիկա այս երկուքը իրարմէ կը տարբերէ նէ՞ կուզէ մը սորվել թէ բարդ վարքը ո՞րն է. քաղաքականութիւնը ո՞րն է: Ար՝ բարդ վարքն է որ քաղաքականութիւն չէ, կամ՝ որ քաղաքականութիւն է որ բարդ վարք չէ: Բարդ վարքը թէ որ կրօնական կը թուութեամբ պիտի չարվուի նէ՞ քաղաքական կը թուութեամբ սորվելու կը լայ, և այս գրութեանը ըսելու էր որ, մէկ մարդ մը քանի որ քաղաքականութեամբ հաց ու պատիւ գտնէ նէ՞ բարդ վարքն է մէջ ալ առաջ կ'երթայ: Վարդապետին հեղինակը ասոր հակառակը խօսելով չհասկըցուելու բան մը խօսել է: Քաղաքականութիւնը հաց ու պատիւ գտնելով բարդ վարքն է մէջ ալ յառաջագէմ կը լայ ըսելով իր գրութեանը համաձայն կուգար, այն որ նիւթական վիճակին առաւելու հանգիստ ըլլալը բարոյական վիճակին ալ կ'օգնէ ըսաւ: և հոս ալ խօսքը շարունակելով՝ վերոյգրեալ խօսքէն անմիջապէս ետքը կըսէ. «Վրենց առջին իրենց մարդկութեան յարգը, և ուրիշներուն առջին ալ պատիւնին ու արժանիքին կեղծումը, կիրքերուն տէր կը լան»: Կիրքերուն տէր չեղող մարդ մը չկրնար բարդ վարք ունենալ, որովհետեւ բարդ վարք ըսածնիս անկարգ կիրքերը զպիւրով և անոնց տիրելով կը լայ: Աստի՞ մեզի անկարգ մտածութիւն մը կ'երևի ըսելով թէ՞ բարդ վարքով կիրքերուն տէր կը լան, ըսելու էր, կիրքերուն տէր ըլլալով բարդ վարք կուենան և բարդ վարք ունենալին ալ կիրքերուն տիրած ըլլալուն մէկ նշանը կը լայ: Այս անտեղութիւն

աւելի զընդունածքի եղանակ չգիտնալու պակասութիւն մը կրնայինք կարծել, թէ որ յետագայ կտորով այն մտքը իրմէ չհեռացընէր նէ: Վ երի խօսքէն անմիջապէս ետքը կըսէ. «Արով ալ կիրքերուն տէր ըլլալով՝ անպատիւ թեւան մէջ չիմալով՝ մինչև ուրիշն ողորմութեանը կարօտանալու չօգնի ինքզինքին չեն նուաստացընէր, շատ մեղքերէ ու յանցանքներէ ետ կրնան որ ոչ օրէնքները բարոյական կրնան խախտել և նչ իշխանութիւնները»: Այս փառալին բաներս ինչով կը լան կոր, իր բարդ վարքը և գիտութիւնը հաց ու պատիւ գտնելու գործածելով, կամ ինչպէս որ հեղինակը ըսաւ՝ իրենց բարդ վարքով ու գիտութիւնով հաց ու պատիւ գտնելով: Այս հաց ու պատիւ գտնելուն առաջին արգիւնքը կը լայ եղեր քաղաքականութեան մէջ յառաջագէմ ըլլալը, ք. իրենց առջին իրենց մարդկութեան յարգը եղելու (անշուշտ ինչպէս որ աղէկ ձի մը իր աղէկութիւնով կեր ու խնամք գտնելով՝ իրեն ձիութեանը յարգը իր առջին կեղծումը), ք. ուրիշներուն առջին ալ պատիւնին ու արժանիքին եղելու, ք. կիրքերուն տէր ըլլալը, և ասով ալ անպատիւութեան մէջ չիմալու, և ուրիշն ողորմութեւ կարօտ չըլլալը, ասով ալ ինք զինքը նուաստացընելու, և շատ մեղքերէ ու յանցանքներէ ետ կ'ենալը:

Սեյիտ գի ձգեց այն որ կիրք բաւով հասկըցուելու բաները շատ նեղ սահմանի մէջ գոցած կերելի, և ողորմութեան կարօտ ըլլալու պայման ազ բաւութիւնը մարդկութեան նուաստութիւն մը կը լան, որով ասոր հակառակը, այսինքն հա-

(1) Տես քաղաքացի 337 և 338 թիւերը:

— 1 յ օրերս օտարական մը բռնուեցաւ, որ քաջաբար հազուադէպ մէջը դանակ մը ու երկու ատրճանակներ ունէր : Թօփխանէն բռնեցին զինքը, ու կրկարծեն թէ այս կերպարանքով օրինաց դէմ չարագործութիւն կ'ընէ եղեր :

— Ինչպէս սովորութիւն է որ ամէն տարի Սիւրբ Բէ— Լիւնին Սէքթէ կ'երթայ, ու վեհափառ Մ. Բ. Բային կողմանէ թագաւորական ընծաները կրտաւնի, այս տարի ալ ամօրս 24ին սովորական հանդէսով, երեքշաբթի օրը մեկնեցաւ Վօրխէն :

ԵԳԻՊՏՈՍ . Առէքսանդրիա, 25 Մայիս : Կատարեալ հանգստութիւնը ու բարեկարգութիւնը կը շարունակուին : Գիւղացոյցի մէջ, առ այժմ նշանակութեան արժանի դիպուած մը չունինք ծանուցանելու : Բարձրագոյն Վարդապետ Կարապետ Կարապետի կողմէն, որ անխնայ ջանքեր կ'աշխատի բարեկարգութեան գործերուն ալ աւելի բարեկարգութեանը ու յառաջդիմութեանը համար :

Սէք անհամարութեամբ կը սպասեն հոս, Նորին Բարձրութեան իշխանուհի Սօրը վերադառնալուն, վասնզի անմիջապէս բարձրագոյն Վարդապետ Կարապետ իշխանագուստ սրբաւոր թիւստութեան հանդիսին հարկաւոր եղած պատրաստութիւնները սկսելու են, որնոր ինչպէս կըսեն փառաւոր ու մեծաձայն պիտի ըլլայ :

ԱՐՏԱՔԻՆ ԵՆԻՔԻՔ

ԱՅԳՈՒՄ . Լոսան 28 Մայիս : Գրտերուն սրահը Վէնտէկոստէին պարագործութեանէ առաջ, նաւարկութեան օրինաց խնդրոյն վայ եղած վէճերովը զբաղեցաւ : Հատնոր առաջարկութիւններ դուրս ձգուեցան, մանաւանդ ըրտ լիւնիպօրէինը, որ կը պահանջէր որ խնդիրը 1851 յունվարի 1ին գործքի դրուի : Գրտ Սթանլէյ իմացուց որ այլ օրէնքին վայ չպիտի վիճարանի և ալ իր առաջարկութեան հրաժարած է : Ինչոքի՞ր, ետքը ընկերութեան մէջ անցաւ, երրորդ անգամի քննութիւնը բանի մը օր էտ ձգուեցաւ :

Նոր նաւային օրէնքը գալ յունվար մէկէն պիտի սկսի գործքի դրուիլ : Սինչն այն ժամանակը գալու միջոցին մէջ, անդիւրացող կառավարութիւնը զանազան տէրութեանց հետ իր առևտրական գործքերովը պիտի զբաղի, ուրիշ կանոնով մը հաստատելու նպատակով, որչափ որ օրէնքին ընդարձակութիւնը կընդհանրէ որ իրեն ծովային վերաբերութիւնները նորոգէ :

Երկրային երեսփոխանաց ընկերութիւնը ընդու-

նեց այն խնդիրը որ պարտքի համար գրաւ դրուած ինչքը վաճառել կուտայ, և որ Բալանտիւյ ստացուածոց տերերու ու հաստատութիւններէ) մարդոց մէջ եղած տարբերութիւնը կը կանոնաւորէ : Խորհրդարանը նորէն ժողով բեղաւ ըրտերուն սրահին դրդ մամբը այն առաջարկութեան համար որ Բալանտիւյ օգնութիւն ընելու համար նոր տուրք կապելու միջոցներու կընայի :

Վերջին թուովիս իմացուցինք թէ մարդուն մէկը Վերթորիս թագուհիին վրայ առաջանակ պարտքեր է, այս մարդուն անունը Ղօն կամ Ղէյմն Համիլթըն է ու որմնագիր մըն է եղեր, ուրիշ միտքով մը ըրած չէ կըսեն, բայց եթէ իր անձոնի բաժանարարութիւնը ցըցուներու համար լիւ ամենին խօսք մը չըլլար առ եղեւնագործին վրայ, ու լինչոյ մէջ այսպիսի չարագործներու դատատանը չէն երկացնէր, ուստի Համիլթընին դատատանը առանց ու չաքնելու պիտի գործքի դնեն :

Վերջին Սթանլէյի վերջին լուրերը մինչև մայիսի 8 կը հասնին : Դեռ Կանադայի մէջ խոռվութիւն կայ եղեր, բայց աղմուկ մը չէ ծագեր :

ԳՆՈՂԻՒՄ . Փարիզ, 16-28 Մայիս : Կարդիոյ օրինադրական ժողովը շատ հանգարտ էր, սրահին մէջ ժողովուած փոխանորդները իբր 500 հոգի կային, որոնց մէջ նշանակութեան արժանի էր մալալախա Վիլիամ որ քանի մը ամիսէ ՚ի վեր չէր տեսնուեր ազգային ժողովոյն մէջ, նախկին պատգամաւորներէն և երեսփոխաններէն երևելի կերևոյն պարոնայքը Պրոյի, Մաթիւս—Տըլա Մուրթ, Դանիլէ, Բոժէ Տիւնօր, զորպէս Ընկերակի, որ այս ետքինը ամիսէ մը ՚ի վեր առեաններուն սրահը երևցած չէր, թէև հակառակ կողաց կողմանէ հրաւիրուած էր, բազմութեան հայեցուածքը դէպ ՚ի Պուաչօ, Բաթիէ, Բոմբեր և Նաոս պարոնաց դարձած էր, որոնց առաջին իրեքը ստորին պաշտօնատար են (սեբան) ու չորրորդը գործաւոր արհեստաւոր, իրենց քաղաքակցներէն փոխանորդ ընտրուած են :

Կէս օրը կէս ժամ անցած մօտիւ Բերթրին նախագահը բացաւ զժողովը համառօտ պարզ արժանաւոր ատենաբանութեամբ մը, անկէ ետքը մօտիւ Օտիլիոն Պարօ պաշտօնէից նախագահը եկաւ իմացուներ թէ՛ կառավարութիւնը օրինադրական ժողովին ցըցուցած յայտերուն որ Կարդիոյ կուտայ փոստահանալով արտարաւոր է ժողովը հաստատուելուն պէս խոլոյն անոր առաջը դնելու պաշտօնէն անհրաժեշտ գործողութիւնները :

Կառավարութեան 11 անդամներէն իրեքը միայն նորէն ընտրուեցան, պարոնայքը Բրեմիօ, Էրոբիւ Բոլէն և Էրոսիօ, համառաւոր ներուստ անուները անհրաժեշտ եղան ինչպէս օրինակի աղագաւ մօտիւ տը Լամարթիսին և այլոց :

Սահմանադրական ժողովին անդամներէն միայն 339ը նորէն ընտրուեցան, որոցմէ 228ը (մօտերէ) չափաւորական են, ու 111ը ընդ զիմակաց (արթութիւն չ'զօփօզիտիօն) : Մօտիւ Էրման Մարթազ բողոք Կարդիոյ մէջ միայն 271 ձայն վաստակեցաւ : Հետեւեալ լուրերը Փարիզէն ըստ ըստինացոց յունիսի 3էն են, ու նոյն օրը հեռագրական գիծով Մարտիլիս հասած, ու կը ծանուցանեն թէ օրինադրական ժողովոյն նախագահութիւնը մօտիւ Տիւ ֆիէն Լիէի յանձնուեր է, կառավարութեան պաշտօնէն անհրաժեշտ ալ 3 անդամներ փոխուեր են, մօտիւ Տիւ ֆօր ներքին գործոց պաշտօնէից (միսթր) անուաներ է, մօտիւ Վօլշի տեղ, որ հրաժարուած էր իր պաշտօնէն, մօտիւ Թօքիլ արտաքին գործոց, մօտիւ Տուին տը Լիւսիս տեղը, և մօտիւ Լամիլիսն ընդհանուր շինութեանց, մօտիւ Լաքրօտի տեղը :

Կս փոփոխութեանց ետև, հասարակագետական կառավարութեան պաշտօնէն անհրաժեշտ կերպով բաղկացած է :

- Արդարութեան մօտիւ Օտիլիոն Պարօ, խորհրդարանին գահերէցը :
- Ներքին գործոց մօտիւ Տիւ ֆօր :
- Արտաքին գործոց մօտիւ Թօքիլ :
- Պատերազմի մօտիւ Թրասի :
- Լիւանտից մօտիւ Փասի :
- Հասարակաց կրթութեան մօտիւ Փալլու :
- Բնահանուր շինութեանց մօտիւ Լամիլիսն :
- Լիւստրոյ և երկրագործութեան մօտիւ Վիլիամ :
- Ռուսիայի տէրութեան Կարդիոյ հասարակագետութիւնը ընդունելուն լուրը, Սթիլիէօր Վեբանէ Կարդիոյ լրագիրը այսպէս կը հրատարակէ .
- «Մօտիւ տը Բիլլըն-Ֆը, կըսէ, Եանձնեց իր յանձնարարական նամակները արտաքին գործոց պաշտօնակալին, սրանք Ռուսիայի կողմէն Կարդիոյ հասարակագետութեան մօտ լիակատար իշխանութիւն ունեցող պաշտօնակալ ըլլալը կը հաստատեն» :

ԻՏԱԼԻԱ . 9-21 Մայիս : Սարոնիայի թագաւորը, իր անձնական տկարութիւնը գեւ ըստի մը օր հանգիստ ունենալու հարկաւորութիւն ունենալով, կառավարութեան գործքերուն հոգատարութիւնը Ղէնովայի դուքս իր եղբոր յանձնեց է :

ըրտութիւնը, մարդկութեան առաւելութիւն սեպած կըլլայ, այն տեսնելը թէ շատ մեղքերէն ու յանցանքներէն ետ կենալը ինչով կըլլայ եղեր : Վարագրութեանը 83 երեսները ծայրէ ՚ի ծայր կարգաւոր հրաւիրուածներուն մէնք ալ կողաչէ մը որ հոս վերը գրած կըտորնիս ուր որ կարգան նէ թէ հոս, թէ Հայաստանի բանասիրականներուն մէջ, և թէ Վարագրութեան գրքին մէջ, որ ամէնը մէկ ըսել է, իրենց կողմէն բիչ մը մտադրութիւն ընեն, այն ատենը կըտեսնեն որ ստորին կարգերը որչափ աւելի հաց ու պատիւ գտնեն՝ շատ մեղքերէն ու յանցանքներէն ետ կըմնան : Հաց դրտնելը ստակով կըլլայ, բարի վարքը մարդու ստակ չ'վաստելը ընէ՛ մարդու ալ հաց չ'կրնար գտնել : Երջն ստակը հաց և պատիւ գտնել տալով մարդուն՝ շատ մեղքերէն ու յանցանքներէն այն մարդը ետ կրկնայ եղեր : Հիմա ի՞նչ ընեմ, շոքեւ նաւերուն երթեկութիւնը խիստ կարգաւորած ըլլալուն համար նոր եկած շոքեւնաւերուն մէկէն ալ Պ. Բէլլըգան կելլէ իր գրած խօսքովը և կըսէ . անտարբեր մարդու մը ձեռք ոսկի անցնի նէ մէկ պարզ փոխանակութեան նիւթ մը սեպելով իրեն պէտք եղած բանին հետ շուտ մը կը փոխէ : (Հեղինակին բուն խօսքը լրագրոյս 333 թուոյն բանասիրականին մէջ գրած ըլլալուն համար հոս միայն միտքը կ'առնեմք) : Բայց մենք, ես, և Վարագրութեան նոր Վարագրին հայադրի հեղինակը, երկուքս միաբան մեր բնական սրամտութքը առանց Նեւթոնի դիտակներուն կարօտ ըլլալու այն ոսկիին վրայ ուրիշ բան կըտեսնենք, իսկ կըսեմ ոսկիին «ձեռքէ ձեռք անցիր ո՛վ դու, որ

մեզ սղընական մեղքէ կազատես, որ բառնաս զմեզ աշխարհի, մեր վերջին վախճանին նիւթական քրիստոսը : Երբ Վարագրին հեղինակն ալ կըսէ «ստորին կարգերը իրենց բարի վարքովը ու գիտութիւնովը որչափ աւելի հաց ու պատիւ կը գտնեն իրենք ալ այնքան աւելի . . կըբերնուն տէր կըլլան . . շատ մեղքերէն ու յանցանքներէն ետ կըլինեն» : Ես անկ ըսելով Պ. Բէլլըգան, կուգայ բռնի մեր խօսքին կարգը կըմտնէ, և նոր Վարագրին հեղինակին բովը կըկայի որ կարգացանքները իրենք երկուքը իրարու հետ բաղաւտեն :

Պ. Բէլլըգանին ալ, Վարագրին հեղինակին ալ գաղափարները նոր գաղափարներ են որ մենք չենք կրնար ընդունիլ : Հեղինակը այս ալ հասկըցեր է, և Հայաստանին 135 թուոյն մէջ կըսէ . «մեզի պէս հնասեր ազգի մը համար, որ առաւել կուզենք մեր կեանքէն ելլել քան թէ հօրերնոս փրսածէն զապտիլ (բնագրին մէջ ալ նօտը գրուէ) քաղաքականութեան մտցուցած փոփոխութիւններուն հետեւիլ շատ դժար է» : Կերևի որ այս խօսքը խօսողը իր ազգին մէջը բարի վարաց կողմէն չէ շատ պակասութիւն տեսեր է, կամ շատ մը բարի վարք ունեցող մարդիկ տեսեր է՝ որ հաց ու պատիւ չեն գտած : Բանցի 134 թուոյն մէջ քաղաքականութեան մէջ յառաջագէմ ըլլալուն միջոց բարի վարքով ու գիտութիւնով հաց ու պատիւ գտնելը ցըցուցեր էր, մեր ազգին քաղաքականութեան մէջ առաջ երթալու դժուարութիւն տեսեր է՝ ՚ի հարկէ միջոցներու պակասութիւն տեսած պիտի ըլլայ, և այս միջոցներուն

պակասութեան բուն արմատն ալ ազգին բնատրութեանը մէջ գտեր է, որ է ազգին հնասիրութիւնը, որ աւելի կուզեն իրենց կեանքէն ելլել, քան թէ իրենց հօրերնուն տեսածէն զատուիլ : Խօսքերը իրարու քով բերենք, նայինք տակէն ինչ կելլէ : Ստորին կարգերը որքան իրենց բարի վարքովը և գիտութիւնովը աւելի հաց ու պատիւ գտնեն, այնքան աւելի քաղաքականութեան մէջ առաջ կ'երթան : Սեղի պէս հնասեր ազգի մը համար քաղաքականութեան մտցուցած փոփոխութիւններուն հետեւիլ շատ դժար է, որովհետև առաւել կուզենք մեր կեանքէն ելլել, քան թէ հօրերնուն տեսածէն զատուիլ» : Ես անք բառնալու համար Վարագրին հեղինակին ըսած խօսքերն են : Կրնայ մեկը հարցնել թէ հօրերնուն տեսածը ո՞րն է, որ անկէց զատուելու համար մեր կենացը վտանգին անգամ յանձնառու կըլլամք : Ես անի է որ՝ բարի վարք և գիտութիւն չունենալը, անանկ է նէ՛ այս հեղինակին խօսքերուն նայելով՝ բարի վարք և գիտութիւն չունենալը մեր ազգին իբրև երկրորդ բնութիւն եղեր է ՚ի նախնեաց անք : Ես հեղինակը ազգին ամէն անհատները չ'կրնար ծանցած ըլլալ, մարդ ծանցնալու պէտք եղած ժամանակն ալ անանկ տեղ գտնուեցաւ որ իր ազգէն մարդիկ խիստ բիչ կը գտնուէին հոս, ուստի ասոր այս գաղափարը վաւերականութիւն մը չունի, բայց նախնիքները խօսքի մէջ խառնելով ազգին պատմութիւնը չ'գիտնալ չըցընելուն համար, անանկ կարևոր գիտութեան մը անհմուտ եղող մարդու մը ազգային Վաստիարակութեան Վարագրի շինել չէր վայելի :

Թուրքիան 10-22 մայիսի կրգրեն :

Վ՛յս առաւ ժամը վեցին զորպէս Սամօրի նոն Շանարմար ըսուած տեղը հրացանով սպաննեցին : Անբերկիւղ գնաց մինչև գործադրութեան տեղը ու ինքը հրամայեց իրեն վրայ կրակ ընելու :

Վրահատաւեն թէ, Վրիլիան բողոքովն հնազանդեցաւ Նաբոլիի թագաւորին : Վաստիպիք Վրքոնա պաշարած են և անդադար ուսմբեր ալ կարձակեն :

Վաննապէս զորպէս Տասրթին Սիօրէնցա մը տաւ 18000 զըքով, ու հրաման հանեց որ ազգային զօրքերը զենքերնին վար դնեն, ու բոլոր պատերազմի պաշարները որ մասնաւոր մարդոց ձեռքը կը գտնուէին, առնել տուաւ : Իրեն հրատարակած յայտարարութեան մէջ, կըսէ, որ մեծ դուքսին կողմանէ կանչուած է Սիօրէնցա ինչպէս նաև Վիլիոնս :

Կարիպալտի զորպէսը Նափօլի թանցոց դէմ էլաւ կուռեցաւ ու յաղթութիւն ըրաւ, Նափօլի թանցոցը քաշուեցան, և Կարիպալտի Վիլիթի մտաւ ու ետքը թեւեռաւինա :

Հուլիանի գործքերը միշտ միևնոյն վիճակի մէջ կը գտնուէին մինչև 17-29 մայիսի :

Թուրքիան Վանի թիւրքի մէջ կ'ընթեռնուի :

Վրահատաւեն անուն ֆրեկաթ շոգեհաւը որ 26 ին Չիլիթա Վիլիթա թողուց երեկ հասաւ հոս, Կիմանա մը որ Վիլիթա մեկնեց է Հուլիանին, Սիօրէնցա զորպէստի առաջարկութիւնները չընդունելուն համար, Վր զորպէսը կու գէր որ ամէն օտարականները որ Հուլիանու մէջ կը գտնուէին, կամ կառավարութեան մէջ ձեռք ունին, հեռանան, որպէսզի բնակիչները ազատ ըլլան իրենց ամէնէն յարմար եղանակով կառավարութիւնը կարգի դնելու, և թէ Վաղընա պիտի պատուէ ու պատուել տայ անոնց մեծագոյն մասին ընդունած որոշումը : Հուլիան մէջ, եղող օտարականները չընդունեցին այս խնդիրը :

Վրահատաւեն Վանի յունիսի 11 ըստ ըստինացւոց յաւելուածին մէջ կը կարգանք, թէ Վաղընա ցիք չորս օր շարունակ սաստիկ կուռ ընելէն ետքը, Հուլիան մտնող այս լուրը հեռագրական գիծով Վաղընա հասեր է կ'ըսեն :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ : Քեօնիզպերի քաղաքներէն խորհրդարաններուն փոխանորդաց ժողովքը իր խորհուրդներուն վերջ տուաւ 7-19 մայիսի : Վասն ուսնից երեւելի քաղաքներուն պատգամաւորներէն բաղկացեալ էին, բայց ի Տանիք և Մեմել

քաղաքներուն պաշտօնեաներէն : Ս. Վալէր ալ Մարիէն Վուէտեր, Սրուսիական լուծուած ազգային ժողովքին ձախակողմեան անդամ, այս ժողովքին գահակեցն էր : ժողովքը միաբան հաւանութեամբ, հետեւեալ սրջնունքները ըրաւ :

1. Պրանտերպուրի Վանի օֆֆիթ պաշտօնաւորը իր պաշտօնէն ելէ ու անոր տեղ հասարակական (փօփիւլէր) պաշտօնաւոր մը դրուի :

2. Վերամտնիոյ տէրութեան սահմանադրութիւնը անմիջապէս Սրուսիոյ մէջ մտնել պէտք է :

3. Խորհրդարանները անմիջապէս բացուած են ստանց կայսրնորական օրինաց փոփոխութեանը որ 1848 դեկտեմբերի 5ին սահմանադրութեամբ հաստատուած են :

4. Վնոյս 10էն եղած զինուորական կառավարութեան վրայ դրուած օրէնքը՝ որ տէրութեան սահմանադրութեանը ու բրուսիական սահմանադրութեանը որ ի 5 դեկտեմբերի ընդդէմ է, և որ զինուորական միապետութիւն մը մէջ կը կրէրէ, ջրուած է :

5. Սրուսիական կառավարութիւն օտար քաղաքականութիւն, այնպէս Սրուսիոյ և Վաստիոյ հետ գաշակեցութիւնը, հերքեալ է : Տանիմարայի կենդանական գորութեան հետ նորէն սխտած կուրը գործունէութեամբ շարունակուի, ու գերմանական ծովաբազմներու պաշարումը վերջուած է : պատուաւոր խաղաղութիւնով :

ՍՊԱՆԻԱ : Վեց պատերազմական շոգեհաւ և իրեք ֆուէկաթ, զինուորական պատրաստութիւններով մայիսի 11-23ին Վարչէլոնայէն ելան Վայէթա երթալու համար հրամանատարութեամբ զորպէս Վորսուլային որ յանուն Վիպպէլ թագուհւոյն իր ծառայութիւնը մատուցանելու է Վայէթա նաւատորմը ամայս 15-27ին Վայէթա հասեր է :

Վրահատաւեն կը գրեն, թէ մայիսի 8-20ին երկրաշարժութեան սաստիկ ցնցում մը եղեր է, բայց շատ վնաս չէ եղեր, և ոչ մարդոց կորուստ :

ՀՈՒՆԱՏԱՆ : Պէլիայի Լիպէֆանա լրագիրը մայիսի 14ին կը ծանուցանէ որ Հոլանտայի նոր թագաւորը ամայս 12ին խորհրդանոցին մէջ իր թագաւորութեան ու գահակալութեան հանդէսը կատարեց, ու Հոլանտայի սահմանադրութիւնը հաստատուն պահելու երդում ըրաւ : Վիլհէլմ Երրորդ արանին պատգամաւորներն ալ թագաւորին հաւատարիմ մնալու և անոր իրաւունքները պահելու երդումնին ըրին :

Վնոյս 13ին Ռոդդէրտամ օսաստիկ կրակ մը եղաւ զանազան տներէն ու ապրանքի մեծ մթերա

նոցներէն զատ Հոլանտայի ամենէն աղուոր նաւաւարանը մէջի նաւերովը հրոյ ճարակ եղաւ :

ԱՄՍՏՐԵԱ : Վիեննա, 2 Յունիսի ըստ ըստինացւոց :

Նորին Վեհափառութիւն Ռրանչիակոս (Յովսէփ կայսր, իր Վարսովիա ըրած ճամբորդութենէն Վիեննա դարձերէ մայիսի 13-25ին առաւօտեան ժամ հինգին ըստ ըստինացւոց, Ռրանչիակոս կարողութեամբ և Սօֆի արշիդքսուհին նոյն պէս Շէօնպրուն հասեր են կայսեր եղբարցը պատանի արշիդքսերուն հետ :

Հունգարիայի պատերազմական լուրերը դժուարաւ կառնուի հոս անոր համար հաստատ լուր չենք կրնար տալ : ի վերայ այս ամենայնի երևմունքը Հունգարիայի յաջող կերթան առայժմ, բայց ապագայի ով կրնայ գիտնալ : Հունգարացի զորպէս Վորիէյ 30 հազար զօրքով Վուտայ բերդին հրամանատարութիւնը կ'ընէ : կ'ըսեն նաև թէ՛ Սաճառք գիշեր ցորեկ անդադար կ'աշխատին որ Վուտայի ու Վոնորնի բերդերը ևս առաւել զօրացնեն ու անոնց հարկաւոր եղած նորոգութիւնները ընեն :

Վաստիպիք Վենետիկցոց ձեռքէն Վակերան առին, ու մարաջիստ Ռատէցքին անմիջապէս Վէսպր գացերէ նոր առաջարկութիւններ ընելու Վենետիկցոց :

Վր օրերս Վաստիա երկու մեծ զօրպատներէ զրկուեցաւ մէկն է Հէնցին իսկ միւսն Վ. Վ. ելուէն :

ՅՈՒՆԱՏԱՏԱՆ : Վր տէրութեան մէջ տեղ տեղ եղած շարստեր մարդոց շարագործութիւնները օրագրաց նիւթ մը եղած է, ու նոյն տեղերուն խեղճ ժողովրդոց վախ կուտան, անոնցմէ շատերն ալ գրեթէ իրենց կրելու պատիժներէն կ'ազատին շատ անգամ փուճուած զ պաշտպանութիւններով :

Կառավարութիւնը ինչ կերպով այսպիսի մարդոց շարագործութեանց առջև առնելուն միջոց պիտի բանեցնէ չկրնար որոշելու, թէ և յայտնապէս իրենց օրէնքը կը պահանջէ որ զանոնք զսպէ Վարձարպատի Վ. Վ. Վալլա, Վեճին Սրիդա նիոյ լիակատար իշխանութիւն ունեցող պաշտօնակալը ի Յունաստան, յունիս 7ին ըստ ըստինացւոց հասեր է Վեճին թարթար շոգեհաւով :

Վեճիա Յունաստանի թագուհին, որ Վիլիք երթալու վրայ էր, ճամբան պարտաւորեցաւ իր ճամբորդութեան գիծը փոխելու, մայիսի 16-28ին թիւեատ հանելով՝ Վերմանիոյ մէջ պատահած դիպուածներուն պատճառաւ, և փոխանակ ուղղակի Վիլիք երթալու, դէպ ի Վիեննա ուղղեց իր ճամբորդութիւնը :

Վստ ամենայնիւ՝ այս խօսքս ալ իրեն գիւտը չէ, շոգեհաւերուն երթելու կուրծիւնը խիստ կարգաւորած ըլլալուն՝ կերպիւ մը եկեր իր խելքին մէջ մտեր է : Իսոքը անանկ խօսքի մը կարգ դրեր է որ անվնաս կրնայիք սկսել թէ որ զուցուածքը ընդհանուր չըլլար նէ : Վստ խօսքս գտնուելը կու գեն մարդս համոզել թէ հօրերու առաւել տեսածէն զատուիլ պէտք է, թէ որ քաղաքականութեան մտոցած փոփոխութիւններուն հետեւիլ կու գեն մը : այն բաներուն համար՝ ուրնցմէ արգէն գատուած է մը, գատուելու յորդորելը անպիտան խօսք է : Սեր հայրերը իսլամի պիլի, Ռաք, Բապուճ կը հագնէին, հիմա մենք ֆեւ, փերի, լաբլի և խոնարհ կը հագնինք և մարդ չըսաւ որ աւելի կու գեմ իմ կեանքէս ելել, քան թէ իմ հօրս վրայ տեսնուած հագուստին կերպը փոխել և ուրիշ կերպ հագուստ հագնիլ : Ուստի առ առաւելն՝ այս փոփոխութիւններս կրնայ ուրիշ փոփոխութիւններու օրինակի տեղ ծառայել, և այս գիւտիս տէրերը թէ որ մեր ազգին շտակելու ըլլան իրենց խօսքը նէ՛ ըսելու, են ինչպէս որ հագուստներունը ձեւերը փոխելով ձեւը հօրմէն և նախնիքներէն տեսածներնէն զատուելուց, նմանապէս ձեւը հայրերնի աւանդութիւններուն ամենէն ալ պէտք է որ գատուիք, մինչև որ ասոնցմէ չգատուիք նէ՛ բաղաբախտութեան մտոցած փոփոխութիւններուն հետեւիլ ձեռք շատ դժար է : Վրանկ ըսելուն ծայրը ուր կը հասնի, անոր կը հասնի որ ըսեն, հիմակուան խելքերը առաջիւլ խելքերը չեն, շատ բարակ ցան :

քրիստոնէութիւնը մեղէն առաջ եղող մարդոց միջակ խելքին համար կ'օճք մըն էր, բայց հիմակուան բարակամտութեանը ձեռք չապր : հայրերնու տեսած կրօնքին ձգելու՝ և ժամանակին յարմար ուրիշ կրօնքի մը հետեւելու է : Վստ ըսածս գուշակութիւն չէ, հետեւութիւն չէ՛ այլ պարզ պատմութիւն մըն է, ասանկ ըտոններուն ազնոյը որ ֆրոնտիլ կըսուի, մինչև հիմա կայ և զօրաւոր է, և շատ և երեւելի կուտակիցներ ունի Վաղընոյ մէջ, որոնցմէ են Սրուսի, Վրահատաւեն, և այլն : Եւ այս աղանդոյս սկզբունքը պաշտպանելու համար յատուկ օրագիր ալ կայ պաղղական լեզուով, որ կըսուի փեօփաթի Բապիֆի : Վրոք՝ Վարապերին հեղինակն ալ կարծեմ ծանօթ է, որովհետեւ գաղղիներն գիտէ : Վիլիք ֆրոնտիլի ազնոյը նշան ալ կերելի ըսած խօսքերուն կարգին մէջ, «այն անգամ մարդիկը (կըսէ, այսինքն եւրոպացիք) որ մեղէն չափ խղճակար չեն, իրենց նախնիքներուն տեսածներն չեն կապուեր» : Վրանկ է նէ՛ հօրերնու տեսածէն զատուիլ չեն ուզեր հայրեր նէ՛ այն բաներէն զատուիլ չեն ուզեր, որ իրենց խղճամանքին կը գալի : Խղճակար բառը այս կը ցըցընէ, բայց հայ մը չկայ ըսող որ լաթերուն ձեւերուն կամ ուրիշ արուեստներուն փոխուիլը կատարելագործիլը խղճամանքի կը գալի : Հեղինակը երանի թէ այս խղճակար բառս անխորհրդաբար գործածած ըլլար, չէ՛ նէ՛ տակը խորգախուրթիւն կայ, ասով իր ընթերցողները խղճամանքէ օտարացնելու ճամբայ մը գտած կըլայ :

Վհա, ինչպէս որ նամակին հեղինակը կու գէր, Վհարագիրը ծայրէ ի ծայր կարող ըլլալ այսքան բան գտանք : որոնցմով կը հաստատուի նախ թէ Վհարագիրն հեղինակը կ'օճքը գատուարարութեան մէջ աւելորդ և անպիտան կըսեպէ : Վրահատը, նոյն հեղինակին ըսածները՝ մարդոյս երջանկու իր բողոքովն զգալի հեշտութեանց վրայ կը կայանայ ըսելու միտք կուտայ, Վրահատը, կ'օճքը բողոքովն թէ թեւեւ ուզող եւրոպացի մատենագիրներուն պարզմտութեամբ ձեռնտու կըլլայ : Վենք իլի-ֆէլիլ իրեն իմացուցինք որ ըսած խօսքերուն մէջը գող կոյ, որ զինքը գործիք կրնեն պարզաւ միաներուն խելքը գողնալու : Ինքը իլի-ֆէլիլն ձայնէն վախնալով՝ և իլի-ֆէլիլ խօսքէն չախորժելով՝ զինքը գողերուն կամակից կը ցըցընէ :

Վհարագրոյն հետ վերաբերութիւն ունեցող երկու մասանց երկրորդն ալ Վհարագրին հեղինակին սա խօսքն է եղեր : «հասարակութեան փիլիսոփայութիւն պէտք չէ» : Վստ ամբաստանուած ասոր նիւթը վերջգրեալէն զատ է, ասայժմ ա սիկա կը թողում, յարմար ժամանակ մը երբ զըտնեմք նէ այս պատասխանոյս ուժն ալ կը ընենք : Վիտեմ որ՝ այս նիւթոյս վրայ ըսածներս զօրաւոր էին, պատասխան չըլլաւ տալ պիտի ըսէ, և առայժմ յօժարութեամբ թող կուտամ որ ատեն մը այդ կարծեօրը մխիթարուի :

Գծանկէս պրոսայի փեր Կարապետիան Չամբաբանց :

ՔԱՆԱՅԱԿԱՆ ԿԱՐԻՔ

Չիւստիս, 10 Յունիս

Այցեալ ամսոյ 29 ին կիրակի օրը Աննէն Երեւանի քաղաքի քաղաքացիական շրջանում մեծապատիւ Վարդապետական Սանուկի արքայի իւր արքայազն ընկերացիքը և երկու նորահաս օրդուքը և ընկերութեամբ փետմա փայլ Նրամեան Վեորգ ամիրային ծաղիկահասակ օրդուքն Նրամաղային, նախ սուրբ Վրիգոր լուսաւորիչ եկեղեցւոյն բարեպաշտական այցելուի մը ըրին, անկէջ ետքը մեր սրբաբան Առաջնորդին և քանի մը տեղուանք տեսութեան գացին և նոյն օրը երեկոյն շարունակեցին իրենց ճանապարհորդութիւնը դէպ ՚ի Վ. պօլիս երթալը:

Աննէն Երեւանի Սանուկի Վարդապետական և ընկերացիքը միաձայն արտահայտեցին, որուն վրայօր սուրբ Երեւանի քաղաքացիական շրջանում կը շարունակուի թէպէտեւ առ այժմ Վարդապետական Նրամաղային պօլիսի գարձած ըրան, այլ այս տունը ՚ի վաղուց անտի բարեկարգ և հաստատուն հիմանց վրայ հաստատեալ է:

Արհեստաւոր հայագի երիտասարդ մը, կսկիծի մը պատճառաւ յուսահատած գինովներ ու ետքը ինքըզիքը ատրճանակով սպաններ է երկու շաբթի իրիւրն:

Վերապատիւ զմիւռնացի տէր Յովհաննէս արքեպիսկոպոս սուրբ Նրուսաղէմայ նախորդ փոխանորդը ՚ի Արտանդնուպօլիս, որ քանի մը տարիէ ՚ի վեր սոյն պաշտօնէն հրաժարած էր, այժմ սուրբ Նրուսաղէմայ շարք և Արտանդնուպօլիս արքային ժողովոյն հաճութեամբ նորէն նոյն պաշտօնին ընտրուեց է, յիշուի առանց կողմնակիութիւն ընելու մեր կողմէ՝ մեր քաղաքացիքն ըլլալուն, կրնանք ըսել որ վերջիջեալ սրբազան շարք եկեղեցական կարգի մէջ գտնուող անձանց մէջ արժանագոյններէն մէկն է թէ՛ իր փորձառու արժանաւորութեան և թէ՛ նրբամիտ խոհակալութեան համար, կը յուսանք որ այս անգամին ալ իւր հաւատարիմ ու զգօն գործունէութեամբ արգիս աւելի օգտակար կ'ըլլայ:

Այցեալ շաբթ օրը մայիսի 28ին, վեհափառ Սուրբ Երեւանի Սուրբ Գրիգորի Չուրաբնի գնաց ընկերութեամբ բարձրապատիւ Ուշիտ փաշայ մեծ եպարգոսին, Սէնէմէտ Լըի փաշայ պատեւաբար վերադառնալուն, Սէնէմէտ Գրիգորի փաշայ զինուորութեան մեծ պաշտօնատարին և գրեթէ բոլոր երեւելի նախարարներուն հետ: Ի՞նչ որ գործատուները կրեանէին, ու տեսնելով օգտատու փառ կայսրը բոլոր փուռերը, թիթեղնաձայլ գործիքները և մուրճերը որոնք գրեթէ 600էն 1000 հօխայի ծանրութեան կրհա նին և մեծապէս գոհ ըլլալով յարգեց զՍէնէմէտ Գրիգորի փաշան՝ որ օգնութեամբ շարունակեցին որ Վրիգոր կեցած է, և Շարքի պէջին որ այս գործարանին տեսուչն (միւտիթ) է, մեծ ջանքով աշխատած է որ եւրոպական գործարաններուն նմանցնէ:

Այս այցելութենէն ետքը, վեհափառ Սուրբ Երեւանի, գործարանէն թիւ մը հեռու եղած բանա կը իրեն համար պատրաստուած վրանը գնաց, Բանակը շատ կանոնաւոր կ'երեւար, ու զինուորներուն կարգը ու շարժումները այնպէս հիասթափէ որ անոնց գլխաւորներուն պատիւ կ'ընէ:

Վրիգոր ճարգափառութիւն եղաւ ու հրացայտ փամփու շտեր արձակեցին, ու ամէն վրանները լուսաւորած էին: Շոքեշարժ մեքենայ մը ձեւա ցուցած էին ու բովը բարձր ծխահաս մը որուն վրայ մեծ սատղ մը, որ կ'երեւար թէ երկնքին մէջն է, երամիշտները բարձրաձայն ու սրասարժ երգեր կ'ընէին:

Նուրեւալ օրը վեհափառ կայսրը Պատմական գնաց, ուր սովորական պատրաստութիւններով ընդունուեցաւ: Նորին Վեհափառութիւնը մանրամասնաբար զննեց ամէն գործատուները ու մեծապէս գոհ եղաւ:

Այս տեղ, իր վեհանձնական առատաձեռնութիւնը մարդասիրաբար ցըցուց նորին, հաճեցաւ իր կողմէ գոհարներով զարդարուած պատուական սկահակալ մը (զարֆ) շնորհելու: Տատեան Յօհաննէս մեծապատիւ ամիրային ու արամանդներով զարդարուած տուփ մըն ալ Պ. Ղօն Ռայթցին,

որ կերպարանէն ծաղիկ օրդութեան գործատուներ գլխաւորն է, ու արամանդեայ մատանի մը ու 1000 զուրուշի ոսկի Պ. Ղօն Պիլիպիսին որ մանուածոյ կերպարանց գործատուներ գլխաւորն է:

Ըսկէջ զատ, օգոստափառ կայսրը որ իր առատագութեամբ մարդասիրութիւնները միշտ կը յայտնէ հաճեցաւ 1000 զուրուշ պարգևելու: Երամ ըսուած հայագի մեքենագործին որ ատեն մը առաջ տէրութեան ծառայութեանց մէջ իր թիւ կրուսէր էր: Նաև արհեստաւորներուն ու աշակերտներուն՝ առ ջններուն 100ական ու ետքին ներուն 50ական զուրուշ պարգև տուաւ:

Այս մարդասիր վարձատրութիւններէն ետքը իր մեծ շոքեշար երէն մեկուն մէջ մանուր Վէլ լէրպէյի պարտը գնաց:

Ալեհափառ Վրայն, ճարտարապետ Յօհաննէս ամիրայի որդի, արժանապատիւ Յարութիւն սոլային ճարտարապետական հանձարը ու հուսատարիմ ծառայութիւնները վարձատրելու գեղով հաճեցաւ արամանդեայ պատուական պատուոյ նշան մը շնորհելու:

Նուրեւալ նամակը՝ Արտանդնուպօլիսէն Սիւրբ Գրիգորի թանգարանի Վերձանութեան Վեհափառութիւնը իր կողմէ մեղի, որ հրատարակեմք ՚ի քաղաքութիւն արգասիրաց:

Մեծարգոյ վերաբերուած Արշալուսոյ Արարտան, Արտանդնուպօլիս, 24 Մայիսի 1849:

Քանի որ Ազգիկ մէջ ազգօգուտ գործերը կը յարապարտուին ու անոնց գարգացմանը ձեռնուած եղանակները թիւ օր սուրբ կաւեշայ, սրբաբան անշոք ու բարեգործութիւններու առիթ կը ըլլայ ազգասէր պատեւուն: Ինչպէս որ ազգին սիրելի վառուած գիրքազաց սրտերը այս բանին վրայ են:

Արիւր գինարու՝ քանի քանի անգամ է որ բարեհաստատ Վերձանութեան Թանգարան ալ իր ունեցած յառաջադիւնութիւնը և իր ազգօգուտ նպատակին ձեռնուած եղանակները թիւ օր սուրբ աւելնող բարեգործական ծանուցանելու կը պարտաւորի, սրբիտեան ասկէջ աւելի ազգասիրաց սրտին ալ ինչ ու բարեգործ ծառայութիւն մը ըսած կրնայ ըլլալ: Իր վրայօր գոյններէն, ճառեր, ասանկ ալ օգտակարութեան վրայօր գնան, զան փաստեր, և այլն, և այլն: ասոնք այնչափ ու բարեգործութիւն մը կամ անուշիկ գրագրութիւն մը չեն պատճառեւ ազգասիրաց: սրտի որ անսոքապարտութեան յանկալը լալը ու վեհանձնագի բարեբարոյ շատարուն փափաքելի աւելնող: Ինչպէս որ ամէն մարդ թիւ ու կը վրայէ եթէ ինչ շնորհակցի օգուտներ կրնայ ունենալ ասանկ մէջ բարեպատեալ գործը մը, որն որ ամէն պիտի ըլլայ ազգիս սուսնասիրութեան քաղաք կը շտարցնելու անպատ շտեարան մը, ու ինստասիրութեան տարով ծառայած սրտերը զվարճանալ յարգահաս ապրելու մը պիտի ըլլայ:

Արիւր ամէնուն յայտնի բան մը ըլլալուն գովեստներու ալ կարօտութիւն չունենալը կրհաղիցի, կրնայ որ իրեն սս բարեպատեալ գիտաւորութեանը համար ազգասիրաց ձեռնուածութեան կը կարօտի: քայց այս կարօտութիւնը լէրպէյը համար սրտաշարժ յարգանքներ ընելու՝ ազգային բարեբարոյները ամէն չէ ձգելուն: հիմարհիմա միտան անոնցմէ ունեցած գոհունակութիւնը հրատարակելու կը պարտաւորի: Ինչպէս որ մօտերս ալ քանի մը վեհանձն բարեխառակ ազգասէր հոգիներ ՚ի սիրալու սրտէ շարժուել բարեհաստատ նուիրելու հեռակալ թուով ընտիր մատանները, որով զարձակ պարտաւորեցաւ վերձանութեան Թանգարան աղաւթ ձեր արժանապատեալութիւնը որ ՚ի նշան շնորհակցութեան բարեգործ նուիրողաց և ՚ի նախնանուսութեան թիւն այդ ազգասիրաց բարեհաստատ հրատարակել ձեր պատուական օրագրին միջոցաւ:

Որուն յարասնութեանը մնաց ՚ի սրտէ ցանկացող:

Վեհափառութիւն Թանգարանի Վերձանութեան, Անուանը նպատաստաց ազգասիրաց:

Նախորդ Պատերազմ սրբազան Մատթէոս Արքեպիսկոպոս	6 ընտիր մատան
Յարգաւանքը կաճիկեան Յակոբ արքայ	26 գաղճ
Յարգապատիւ Վրիգոր արքայ շխրի վրան 20 գաղճ և հայր	
Մեծապատիւ Ազգասէր սնն	3 ընտիր մատան
Յարգապատիւ Ազգասէր սնն	1 պարտիքին բոտարան:

Պարնայք Ս. Ալլէն և Ս. Պալթաճի հեռուեալ շրջաբերականը կը հրատարակեն Ս. Ռոմանալ քը Քանիսիանի մէջ:

Արտանդնուպօլիս 1-15 Մայիսի 1849:

Պատիւ կը համարուի մեղի ծանուցանելու որ Նորին կայսերական վեհափառութեան կառավարութիւնը, քանուհի կը միջնորդու զբարձր գրութիւն սեղանատուն մը հաստատելու որոշելով մեղի կառավարիչ կացոյց, որնոր պիտի ըսուի:

ՍԵՂԱՆԱՏՈՒՆ ԿՈՍՏԱՆՍՆՈՒՊՈԼԱՅ

Այս սեղանատունը հարելին 3 փար իջնալով կը հաստատուի պատրաստ գրամով տէրութեան տոմսակները (քայիսէ) մինչև վերջիջեալ գրամագրութիւն լցուիլը:

Վեղանատունը, տէրութեան հաշուին համար,

և պատրաստ գրամով տեղ Ներքայի վրայ քառուած փոխանակապի կը մատակարարէ առ ուսուրին, որոնք հիմակուան գրամային եղանակին շատ հարկաւոր են: ասոնց վճարուելը Ներքայի մէջ պիտի ըլլայ նոյն փոխանակապի իրերով:

Այս գործատուութիւնները որ տէրութիւնը մեր վրայ կը թողու միտար, շահը և ծախքերը, մեր ձեռքը եղած վերջիջեալ 25 միլիոն զուրուշներով ալ երաշխաւորութիւն կուտայ:

Շահեցէք, ընդունելու մեր անհաճութիւնը:

Արտանդնուպօլիս սեղանատնի կառավարիչները:

Ս. Ալլէն և Ս. Պալթաճի:

Սորհանքայի Նիւրախեան անուն լրագրութեան մէջը կը կարգանք հետեւեալ բնութեան տարօրէնակ երեւոյթը (Ֆենսալէն):

Այս օրերս Արաբիայի Սուտան երկրին մէջ Սէրիք ըսուած լեռանը բնակիչներէն կին մը բընութեան հրէշ մը ծներ է, որուն կէս մէջքէն վարը՝ ոչխարի մաղի նման բարձր վրայ մաղտ, ուրքը՝ նմանապէս ոչխարի նման և անկէ վերը՝ թէպէտ մարդու կերպարանք, բայց միակնի և ան ալ ճակատին վրայ, ու բիթն ալ շրթներին աջ կողմը ըլլալէն ՚ի գոտ՝ արջի կամ մանչ ըլլալուն ալ նշան մը չ'ունի եղեր:

Վերջին գաղղիական Սիւրբիքի անուն շոքեշար լուր Փարիզէն առնուած լուրերը մինչև յունիսիս ու թ ըստ լատինացոյց կը հասնին:

Փարիզի մէջ քաղաքի հիւանդութիւնը սաստկացեր է, ու օգերուն տարբութեամբ պատճառաւ գիպուածներուն թիւն ալ շատցեր է, բայց կը լինի քէ՛ շօ՛րթի լրագրող, օրը 400էն աւելի չի հաներ, անանկ ալ գեռ տարակոյս կայ որ այս թիւնն ալ պակաս է:

Պ. Վրիտանոյ ամսոյ 28ին իրիւրները բռնեցին, պանդոկէն դուրս ելած ժամանակը Ս. թ օրէ ՚ի վեր Փարիզ եկեր էր, որ իրեն մասնաւոր գործերը կարգի գնէ: Միտքը՝ ատեն չ'անցնելով Օ. Սիլիքի երթալէր մօտ օրերս:

Շամպրուիկէն կը գրեն:

Մեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան Քօփէն հակի մէջ՝ Ռուսիոյ մեծ Վուրջին ընդունելու և համար որ մօտերս իր նաւատորմիկով պիտի հասնին, ընդ հրատեւատարութեամբ ծախապետ Լազարէֆին: Այս նաւատորմիկին մէկ մասը Քօփէն հակի պիտի կենայ, միւսը Ալլէնի ծոցը երկաթ պիտի նետէ: Արաբիկ կառավարութիւնը հրաման ըրաւ որ նաւերէն ելող Ռուս զօրքերուն բնակարաններուն և ուտելիքներուն հոգ տանին: Արաբներն նաև թէ մօտ օրերս Ռուսի ուրիշ նաւատորմիկ մըն ալ պիտի հասնին Տանձիք, ու հոն կենալու պաշտօնին մէջ սպասէ պիտի, մինչև բաղաքական գործերուն խաղաղական վերջ մը տրուիլը Վերմանիոյ մէջ:

Վերջին Միտքեալ նահանգաց Սէն Լուի քաղաքը մայիսի 5-17ին զարհուրելի հրկիզութեան մը եղեր է: Արաբ շոքայի՝ Վրառա անուն շոքեհեաւէն ծառայող ու հարգաբեր է շատ նաւերու և շոքեհեաւերու Միտքեալի գետին մէջ, ետքը հարգաբեր է նաև քաղաքին ու 415 տուն մակիր գարձուցեր է գետին վրայ այրող շոքեհեաւերուն թիւը 15 է: Քաղաքին այրածներուն մէջ 5 սեղանատուն, 4 լրագրատուն մէջն ամէն նիւթերով, ու առևտրական գրատուններուն մեծ մասը կը գտնուին: Արաբներն պատճառած վրտանին դուստրը հարկը միլիոն զուրուշ կը հասնին:

ՄԱՆԵՏՐԵԿԱՆ ԼՈՒԻՍԵ

Չիւստիս, 10 Յունիս

Քաղաքիս առևտուրը գրեթէ միևնոյն վիճակի մէջ կը գտնուի ինչպէս որ նախընթաց թերթի միջ մը ետքի ծախքը 97 1/2 զուրուշ է, Պարեամոյց լուի նոր մետաքս եկաւ ու հօխան 130 զուրուշ ծախուեցաւ: Տորսնը չուգուի բայց 180 զուրուշ Պարիսին պատուական ապրանքը կը ծախուի Յորենը 18-21 զուրուշէ Պօլոյց քիլին ըստ տեսակին որուն նոր յունեճը շատ առատ է կըսեն:

Շրտարակիչ և տեր լրագրոյց:

Պ. Ռոմանալ և Ս. Պալթաճի:

ԻՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՇԱՆՈՅ ԱՐՄԱՆԵՐ